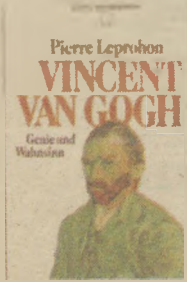

Ölümünün 100. yılında, Van Gogh

Fırtınanın içinde bir dâhi

1990 yılı tüm Avrupa'da "Van Gogh Yılı" olarak ilan edildi ve sanatçının doğum tarihi olan 30 marttan itibaren çeşitli sergiler, etkinlikler ve geziler tertip edildi. Yaşadığı sürece sadece bir tek tablosunun satıldığını gören Vincent Van Gogh bir deli-dâhi miydi?

FERVAL İREZ

1990 yılı tüm Avrupa'da "Van Gogh Yılı" olarak ilan edildi ve sanatçının doğum tarihi olan 30 marttan itibaren çeşitli sergiler, etkinlikler ve geziler ölüm yıldönümüne, 29 Temmuz 1990'a dek sürdü.

Yaşam çizgisi bir Yunan trajedisine benzeyen Van Gogh, 37 yıllık ömründe aradığı huzuru bulamamış, yörünge dışı kalmış bir ressam mıydı? Onu, çağdaşlarından ayıran ruhsal doğrultu neydi?.. İşte bu soruların yanıtlarını Pierre Leprohon "Vincent Van Gogh-Dâhi ve Deli" isimli kitabında yanıtlamaya çalışmış. Pierre Leprohon aslında bir film (senaryo) yazarı ve ününü "Charlie Chaplin" üzerine yazdığı bir biyografi ile sağlamış.

1853 yılında Hollanda'da doğan Van Gogh bir Protestan papazının oğluydu. İlk önceleri İngiltere ve Belçika'da maden işçileri arasında din adamlığı yapan

Van Gogh, kesik kulaklı halini gösteren portre çalışması. (Paul Rosenberg Koleksiyonu, Paris)

Vincent, 1886 senesinde kardeşi Theo'nun yanına Paris'e gider. Bir sanat tacirinin yanında çalışan Theo, ağabeyi Vincent'i empresyonistlerle (İzlenimciler) tanıştırır. 1888'de Van Gogh, Arles'da çalışmaya başlar ve bu dönemde Theo, ağabeyinin geçimini üstlenir. Vincent'in Theo'ya yazdığı mektuplarda (bunların sayısı 750'yi bulur.) sanatçı tüm umutlarını, yalnızlığını ve dostluğa susamışlığını dile getirir. Arles'da yaşadığı dönem, Gauguin ile beraber olduğu yıllardır, fakat arka arkaya gelen ve cinnete varan bir dizi anlaşmazlık Vincent'in kulağını kesmesine neden olur. Bir kriz geçiren ressam, bunalıma girer ve 1889'da hastaneye yatırılır, fakat resim yapma gücünü kaybetmez. Van Gogh'un ressamlık yapabildiği dönem ancak on yıl kadar sürmüştür. Ününü borçlu olduğu tabloların çoğu üç yıllık bir bunalım döneminde yaratılmıştır.

Pierre Leprohon'un kitabının en ilginç bölümleri, "Vincent van Gogh'un Hastalığı ve Deliliği" üzerine. Dr. Jasper'a göre Vincent'in krizleri sanatçının frengi hastalığı ve şizofrenik yapısıyla bağlantılı. Alman psikiyatri uzmanı Dr. Walther Riese ise Van Gogh'un tıpkı Dostoyevski gibi epilepsi (Sara) nöbetlerine tutulduğunu kabul etmekte. Sanatçının Saint-Remy kliniğindeki doktoru Peyron da "Kalıtsal olarak anne tarafından gelen epilepsi hastalığından" bahsetmekte. Dr. Minkowsk da 1963'te yayımladığı "Van Gogh, Sa vie maladie, Son oeuvre" (Van Gogh, Hayatı, Hastalığı ve Eserleri) isimli kitabında ressamın epilepsi teşhisine yer veriyor. Dr. Fabret ve Alman psikiyatrist Kleist de Van Gogh'un epilepsi tanısında birleşmekte ve tıp dünyasından bazı otoriteler Van Gogh'un elinde ustura ile Gauguin'i kovalamasını, sonra odasına dönüp kendi kulağınının bir kısmını kesmesini ve olay sonrası hiçbir şey hatırlamamasını, aslında bilinç değişikliği sırasında saldırganlaşan saralılarının psikomotor nöbetlerine benzetmekte. Dr. Doiteau ve Dr. Leroy ise Vincent'in epilepsi hastalığının, frengi, alkol (Van Gogh çeşitli görsel ve işitsel halüsinasyonlara neden olan absent denen içkinin bağımlısıydı) ve ruhsal ilişkileriyle daha büyük boyutlara ulaştığını ileri sürüyorlar. (Sanatçının hastalığı ile ilgili son tez ise İsveç'teki bir tıp merkezi tarafından ortaya atıldı. Hastalığının epilepsi değil, çok sancı veren bir iç kulak rahatsızlığı olduğu ve bu konuda güçlü kanıtların bulunduğu Dr. Aurenberg tarafından şiddetli bir şekilde savunulmaktadır.) Herhalde Van Gogh'un sanatında en etken unsur, hastalığı olmamıştır, çünkü bilinç karışıklığına sürüklenen bir kimse yaratıcılık yeteneğini böylesine kullanamaz. Vincent Van Gogh gibi bir dehanın bile krizleri sırasında yaratıcılığı felce uğramaktaydı. Bu ateşli ressamın formları, gizemli, heyecanlı, tehlikeli ve fırtınalarla dolu bir evrenin simgeleridir. Van Gogh, tuvale aktardığı bu coşku dolu görüntülerde âdeta Platon'un "Büyük olan her şey fırtına içindedir" savını ve usun gücünü çılgıncasına kanıtlamak ister. O, hastalığının bilincinde olan (hastaneye çoğu kez kendi isteğiyle yatmış ve mektuplarında ruh durumunu anlatmıştır), yaşamdan korkan ve mutsuzluğu yazgısı olarak kabul eden bir deli-dâhi midir?.. Ama "Bir durum var, kimin belirlediğini bilmiyorum. Hem ölüme mahkûm olmak hem ölümsüzlüğe hak kazanmak... Gelecekte bir sanat var, gerçekliği ölçüsünde çok güzel" diyebilen ve yarını böylesine görebilen akli başında kaç deli vardır? Leprohon, eserinde bu bilinmeyenlere yanıtlar aramış ve kitabının son bölümünde Van Gogh'un

Ferit Edgü'den, sözcüklerle Van Gogh

Sözcüklerle resim

FERİT EDGÜ
**VAN GOGH
YÜZ YIL SONRA**

"Van Gogh-Yüz Yıl Sonra" adlı kitap Ada Yayınları arasında çıktı. Ferit Edgü'nün yazdığı kitapta, ünlü ressamın 30 renkli portresi de yer alıyor. 1990 yılının, Van Gogh'un 100. ölüm yıldönümü olması nedeniyle, daha önce Milliyet Sanat Dergisi'nde, sanatçının değişik dönem resimleriyle birlikte yayımlanan metinleri için Ferit Edgü şöyle diyor:

"Van Gogh'un, resim sanatına ilgi duyan herkesin bildiği (ya da bildiğini sandığı) dramatik yaşamını yeniden kaleme almanın bir anlamı yoktu benim için. Ne de resminin sanat tarihi içindeki yerini irdelemenin. Benden önce, çok daha yetkin kişilerce yapılmıştı tüm bunlar. İster istemez (daha doğrusu isteyerek) bir yazar olarak eğildim Van Gogh olayına. Onun, hem sanatından, hem yaşamından esinlenen bu metinlerde, resimlerindeki tekniğe öykünmeye çalıştım: Birer fırça vuruşu, birer izi gibi olsun istedim.

Bu metinler, Milliyet Sanat Dergisi'nde sanatçının değişik dönemlerinden resimlerin eşliğinde yayımlandı. Kitapta ise yalnızca sanatçının otoportreleri yer alsın istedim. Van Gogh, aynada, kendi aynasında, kendine en çok bakan ve kendi yüzünü en çok resmeden ressamların başında gelir. Ve bana öyle gelir ki onun tüm sanat yaşamını bu otoportrelerde izlemek mümkündür.

Bu nedenle, bu notlara eşlik etmek üzere onun kendi protrelerinden (birçoğu pek az bilinen) otuz kadarını seçtim. Ama sanırım, onun yaşamından ve yapıtlarından esinlenen bu sözcüklere eşlik eden bu resimler değil; tam tersine, benim küçük sözcüklerim (hem kendisi hem de başkası olan) bu büyük portrelere eşlik ediyor. Edebildiğince."

un yaşantısında rol oynayan bazı kişilerle ilgili olarak notlar düşmüş. Bunlardan en ilginç, saçlarından dolağı "Dr. Safran" lâkabıyla tanınan, kendisinde resim yapan, Van Gogh'a ofort tekniğini öğreten (ofort = asitle yedirme gravür) ve sanatçıya göre kendisinden daha deli olan Dr. Gachet'dir. Leprohon, 1949'da Dr. Gachet'nin oğlu Dr. Paul Gachet'yi gazeteci olduğunu söylemeden ziyaret ettiğini ve üç saat boyunca yorulmadan konuşan bu ihtiyardan, Vincent hakkında bildiklerinin dışında, fazla bir şey öğrenemediğini belirtiyor.

Van Gogh'un kişiliğine, hastalığına ve sanatına bazı açıklıklar ve farklı yorumlar getiren bu kitabın en kısa zamanda Türkçeye çevrilmesini dileriz. □

Pierre Leprohon, "Vincent Van Gogh-Genie und Wahnsinn", (Vincent Van Gogh-Dâhi ve Deli) / Temmuz 1990 / Wilhelm Heyne Verlag / Münih, Almanca / 476 s. / ISBN 3-453-04259-X

